

УДК 81`4

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.30.15>

**РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ВЕРБАЛЬНИХ ТА НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ
ВИРАЖЕННЯ ВВІЧЛИВОСТІ У ТРАДИЦІЙНИХ ТА НОВИХ ЖАНРАХ
АНГЛОМОВНОГО ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ**

**REPRESENTATION OF VERBAL AND NON-VERBAL MEANS
OF EXPRESSING POLITENESS IN TRADITIONAL AND NEW GENRES
OF ENGLISH DIPLOMATIC DISCOURSE**

Кащишин Н.Є.,

orcid.org/0000-0003-0005-4685

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Львівського національного університету імені Івана Франка

Лосєва І.В.,

orcid.org/0000-0002-5822-538X

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов

Львівського національного університету імені Івана Франка

Дипломатичний дискурс завжди був важливим інструментом для спілкування між державами та міжнародними організаціями. Відомий своєю складністю і суворою виразністю, цей вид комунікації має значну вагу в регулюванні відносин між націями та вирішенні міжнародних питань. Проте, з розвитком технологій та соціальних мереж,

дипломатичний дискурс переживає еволюцію, впливаючи на спосіб, яким представники держав і міжнародних організацій висловлюють ввічливість у своїх комунікаціях. У сучасному світі, де глобалізація та інформаційна доступність є ключовими, ефективний дипломатичний дискурс стає ще більш важливим для подолання складних міжнародних викликів. У цій статті досліджено репрезентацію вербальних та невербальних засобів вираження ввічливості у традиційних та нових жанрах англomовного дипломатичного дискурсу. Під традиційними жанрами маємо на увазі промови, договори, листування, комюніке та інші документи, які стали звичайними в цьому контексті. Але із поширенням інтернет-технологій та соціальних мереж нові жанри, зокрема такі, як офіційні сторінки дипломатів у соціальних мережах, набувають все більшої важливості. З огляду на це особливу увагу приділено аналізу популярної соціальної мережі Twitter, де дипломати виражають свої погляди та здійснюють діалог зі світом. Twitter став справжнім центром дипломатичного спілкування в інтернеті, де впливові представники держав та міжнародних організацій публікують свої офіційні позиції, а також реагують на події в реальному часі. У цьому контексті представлено приклади вираження ввічливості сучасних дипломатів, включаючи представників Великої Британії, Сполучених Штатів, а також посадовців міжнародних організацій. Ці приклади наочно продемонстрували, як різні дипломати використовують вербальну та невербальну виразність для досягнення своїх цілей у новому цифровому середовищі. Їхні приклади є цінними відомостями для вивчення та сприяють кращому розумінню тенденцій у дипломатичному спілкуванні.

Ключові слова: дипломатичний дискурс, виразність комунікації, традиційні та нові жанри, ввічливість у комунікаціях, соціальні мережі, публічна дипломатія, міжнародні відносини.

Diplomatic discourse has always been an important tool for communication between states and international organisations. Known for its complexity and rigorous expressiveness, this type of communication is highly important in regulating relations between nations and resolving international issues. However, with the development of technology and social media, diplomatic discourse is undergoing an evolution, influencing the way representatives of states and international organisations express politeness in their communications. In today's world, where globalisation and information accessibility are key, effective diplomatic discourse becomes even more important for addressing complex international challenges. In this article, the representation of verbal and non-verbal means of expressing politeness in traditional and new genres of English-language diplomatic discourse is studied. By traditional genres, we mean speeches, treaties, correspondence, communiqués and other documents that have become commonplace in this context. However, with the advent of Internet technologies and social media, new genres, such as official pages of diplomats on social media, are becoming increasingly important. Therefore, special attention is paid to the analysis of the popular social network Twitter, where diplomats express their views and conduct dialogues with the world. Twitter has become a real centre of diplomatic communication on the Internet, where influential representatives of states and international organisations publish their official positions and react to events in real time. In this context, the examples of courtesy from modern diplomats, including representatives of the United Kingdom, the United States and officials of international organisations, are presented. These examples demonstrate how different diplomats use verbal and non-verbal expressiveness to achieve their goals in the new digital environment. Their examples provide valuable information for study and contribute to a better understanding of trends in diplomatic communication.

Key words: diplomatic discourse, expressiveness of communication, traditional and new genres, politeness in communication, social media, public diplomacy, international relations.

Постановка проблеми. Зі збільшенням впливу соціальних мереж та зміною способів спілкування дипломатичний дискурс у сучасному світі зазнає неабиякої трансформації. Традиційно дипломати використовували високий ступінь формальності та строгості у своїх комунікаціях. Однак зараз вони перебувають під впливом нових жанрів та цифрових платформ, які вимагають більшої виразності та відкритості, що, своєю чергою, може породжувати численні виклики й питання.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Однією з ключових проблем є збереження виразності та ввічливості в дипломатичній комунікації в нових умовах. Постає питання, як забезпечити адекватну репрезентацію культурних нюансів та відповідну реакцію на різноманітні події, коли дипломати використовують соціальні мережі та інші цифрові канали для взаємодії з аудиторією. Також виникає потреба у збереженні конфіденційності та запобіганні можливим загрозам у цифровому просторі.

Іншою проблемою є визначення того, як нові засоби виразності й комунікації впливають на

ефективність дипломатичного спілкування та на міжнародні відносини загалом. Варто розглянути, чи сприяють вони покращенню сприйняття повідомлень та розумінню позицій держав, чи можуть навпаки призвести до непорозумінь та конфліктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ввічливість є фундаментальним аспектом регулювання міжособистісної взаємодії, і в сучасному контексті вона розглядається ширше, ніж просто набір стереотипних дій. Відповідно ввічливу поведінку вивчають як складну комунікативну стратегію, спрямовану на досягнення конкретних комунікативних цілей [3, с. 125]. Дослідження поняття ввічливості розпочалися ще у другій половині XX століття, і результати цих ранніх досліджень стали основою для сучасних лінгвістичних наукових пошуків. У дослідження репрезентації вербальних та невербальних засобів вираження ввічливості у традиційних жанрах англomовного дипломатичного дискурсу важливий внесок зробили такі вчені, як Г. Грайс, Р. Лакофф, Дж. Ліч, П. Браун, С. Левінсон і Т. Ларіна. Потрібно також вказати на значущість сучасних досліджень

у цьому контексті, які проводять як зарубіжні (Е. Гуді, Дж. Хаус, Г. Каспер, Х. Арндт, А. Кашер, Р. Уотс, Б. Фрейзер), так і вітчизняні лінгвісти (Н. Кащисин, О. Мельничук, В. Литовченко, Н. Плющ, Н. Бабич, В. Шинкарук) [1, с. 17]. Наукові праці зазначених учених відіграють ключову роль у розвитку теорії ввічливості в англомовному дипломатичному дискурсі.

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є ретельне дослідження та аналіз репрезентації вербальних та невербальних засобів вираження ввічливості у традиційних та нових жанрах англомовного дипломатичного дискурсу. Для досягнення цієї мети передбачаються наступні завдання: 1) аналіз традиційних жанрів дипломатичного дискурсу; 2) дослідження нових жанрів дипломатичного дискурсу; 3) аналіз використання соціальних мереж у дипломатичних комунікаціях; 4) аналіз публічних заяв і діалогів сучасних дипломатів; 5) розгляд ключових факторів і проблем у репрезентації ввічливості в цифровому середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Традиційні жанри дипломатичного дискурсу завжди посідали важливе місце у спілкуванні між державами та міжнародними організаціями. Їх важливість полягає у здатності точно висловити позиції, укласти угоди та розв'язувати міждержавні конфлікти.

Промови є важливим елементом дипломатичного дискурсу, оскільки вони надають можливість представникам держав та міжнародних організацій виступати з офіційними заявами перед аудиторією. Промови можуть бути виголошені на міжнародних конференціях, урочистих заходах, сесіях ООН чи інших публічних подіях. Вони служать засобом для вираження позицій та ставлення держави до питань міжнародного значення.

Промови в дипломатичному дискурсі мають бути добре структурованими та аргументованими. Мова повинна бути формальною, з використанням специфічної лексики та термінів, щоб уникнути непорозуміння. Важливо також враховувати аудиторію та культурні особливості слухачів.

Розглянемо промову Джо Байдена перед 78-ю сесією Генеральної Асамблеї ООН, яка відображає ключові аспекти дипломатичного дискурсу:

1. Звернення до представників ООН: Промова починається словами: *“Mr. President, Mr. Secretary-General, and my fellow leaders”* [6]. У цьому контексті «Mr. President» вказує на представника Генеральної Асамблеї ООН, «Mr. Secretary-General» – на Генерального секретаря ООН, і «my fellow leaders» – на інших лідерів

країн, представлених на засіданні. Це типовий елемент дипломатичних промов, де важливо вказувати на повагу до інших лідерів.

2. Висловлення спільних цілей: Промова наголошує на спільних цілях, наприклад, коли президент Байден зазначає: *“We seek to responsibly manage the competition between our countries so it does not tip into conflict”* [6].

3. Звернення до історичного контексту: У промові є згадки про історичні події, такі як Друга світова війна, боротьба зі зміною клімату, які вказують на важливість минулих досягнень і прогресу. Наприклад: *“After more than 50 years of progress under the Non-Proliferation Treaty”* [6] вказує на історію діяльності в рамках Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.

4. Звернення до історичного контексту конфліктів: У промові обговорюється війна в Україні, коли президент заявляє: *“an illegal war of conquest, brought without provocation by Russia against its neighbor, Ukraine”* [6]. Джо Байден закликає до зупинки війни та захисту принципів територіальної цілісності й суверенітету країн.

5. Побудова партнерства: висловлюється підтримка ідеї спільного розвитку та створення партнерств між країнами та регіонами для вирішення глобальних викликів, таких як зміни клімату та інфраструктури: *“We’re creating a race to top with projects that have high standards for workers, the environment, and intellectual property”* і *“We united 21 nations in support of the Los Angeles Declaration on Migration and Protection, launching a region-wide approach to a region-wide challenge”* [6].

6. Позиція щодо Китаю: Джо Байден зазначає, що Сполучені Штати розглядають Китай як важливого партнера в розв'язанні спільних проблем, але також наголошують на необхідності визначити правила гри та захищати їх для забезпечення справедливості й вільної конкуренції: *“We are for de-risking, not decoupling with China”* та *“We will push back on aggression and intimidation and defend the rules of the road”* [6].

7. Звернення до прав людини: у промовах вказано необхідність захисту прав людини, особливо прав жінок, національних меншин: *“That Indigenous groups; racial, ethnic, religious minorities; people with disabilities do not have their potential stifled by systemic discrimination”* та *“We have to continue working to ensure that women and girls enjoy equal rights”* [6].

8. Апеляція до об'єднаної дії. У промовах нерідко є заклик для всіх країн до спільної дії, роботи та важливості співпраці: *“Let’s do this work together. Let’s deliver progress for everyone”* [6].

Загалом ця промова відображає типові елементи дипломатичного дискурсу, зокрема такі, як акцент на спільних цілях, важливості співпраці, захисті прав людини та заклик до вирішення глобальних викликів разом з іншими країнами.

Під час промови Джо Байдена було використано невербальні засоби, які доповнили та підсилили зміст промови. Тон голосу додавав емоційної насиченості та виразності промові. Міміка відігравала важливу роль у невербальному вираженні ввічливості та інших емоцій під час виступу. Наприклад, підняті брови під час обговорення напрямів розвитку сигналізували про позитивне ставлення до цієї теми [6]. Проте, коли згадувались проблеми або труднощі, вираз занепокоєння на обличчі підсилював серйозність та важливість цих питань. Ці невербальні сигнали допомогли встановити емоційний зв'язок між мовцем та аудиторією, що є важливим елементом дипломатичного спілкування.

Окрім цього, в англomовному дипломатичному дискурсі існують інші невербальні засоби вираження ввічливості, а саме:

1. Рукоштовання: Під час зустрічей і важливих подій рукоштовання є загальноприйнятою формою виразу ввічливості та поваги. Ця фізична дія вказує на готовність співпрацювати та встановлювати партнерські відносини.

2. Стиль одягу: Офіційний та діловий одяг, приділення уваги деталям, таким як краватки, брошки та годинники, є своєрідними засобами виразності та ввічливості, підкреслюючи важливість події або бесіди.

3. Повага до простору: Збереження особистого простору іншої особи є важливим аспектом ввічливого спілкування [2, с. 312].

Ці невербальні елементи додають глибини та виразності комунікації в англomовному дипломатичному дискурсі, підсилюючи роль вербального спілкування та виражаючи важливі аспекти ввічливості та поваги у відносинах між дипломатами.

Договори є ключовим елементом дипломатичного дискурсу та міжнародних відносин. Вони регулюють важливі аспекти співпраці між різними сторонами та забезпечують стабільність і взаємодію на міжнародній арені, наприклад, договір про нормалізацію відносин між Сполученими Штатами та Кубою від 2014 року.

Цей договір був укладений між Сполученими Штатами Америки та Республікою Куба з метою нормалізації дипломатичних та економічних відносин між двома країнами. Він також символізує здатність дипломатії до вирішення навіть найскладні-

ших міжнародних конфліктів завдяки ефективному використанню засобів ввічливості, а саме:

– Вживання формального мовного стилю. У тексті використано офіційний мовний стиль, що є характерним для дипломатичних документів. Наприклад, вживання «we» та інші форми множини для представлення позиції Сполучених Штатів: *“We will continue to make clear that the United States cannot impose a different model on Cuba because the future of Cuba is up to the Cuban people”* [7].

– Вживання точних термінів. У тексті використано точні та обережні формулювання для висловлення позиції. Наприклад, *“We will continue to encourage”, “We will seek to facilitate”, “We will pursue cooperation”*: *“We will seek greater Cuban government respect for universal human rights and fundamental freedoms for every individual”* [7].

– Висловлення поваги до суверенітету. У документі наголошено на повазі до суверенітету та самовизначення Куби, що є важливим аспектом дипломатичної ввічливості: *“We will work with the European Union and likeminded international organizations and countries to encourage the Cuban government to respect universal values”* [7].

– Засоби вираження готовності до співпраці: Текст включає фрази, які виражають готовність Сполучених Штатів до співпраці та діалогу, наприклад, *“We will continue high-level and technical engagement”, “We will seek opportunities”, “We will sustain private and public efforts”, “We will work with”* тощо [7].

– Використання конструкцій з «will». Для вираження зобов'язань і намірів у тексті використано конструкції з «will», що є типовим для дипломатичних документів. Наприклад, *“We will facilitate opportunities”, “We will expand dialogue”, “We will pursue cooperation”* [7].

Листування між дипломатами також є важливим засобом спілкування та обговорення міжнародних питань. Листи, ноти, телеграми та інші письмові повідомлення можуть мати різні цілі та форми, але завжди вимагають ввічливості, офіційності та уважності до деталей. Листи між дипломатами зазвичай розпочинаються зверненням та висловами ввічливості, наприклад, *“Your Excellency”, “Dear Ambassador”*. Дипломати використовують цей вид дипломатичного дискурсу для висловлення своїх позицій, думок, ставлення до конкретних міжнародних питань. У листах можуть міститися запити чи прохання щодо співпраці, надання інформації або розгляд певних питань. Для вираження вдячності чи подяки за співпрацю дипломати використовують спеціальні вирази, зокрема такі, як *“Thank you”*.

for your kind assistance”. Лист обов’язково завершується такими фразами, як, наприклад, “Yours sincerely”, “Best regards”.

Слід зазначити, що із появою соціальних мереж та інших онлайн-платформ для спілкування, дипломатичний дискурс зазнав значних змін. Один із нових жанрів, який здобув популярність серед дипломатів та міжнародних організацій, це офіційні сторінки в соціальних мережах, зокрема на платформі Twitter.

У Twitter-повідомленнях ввічливість виявляється в тоні та стилі комунікації. Дипломати старанно добирають слова, щоб уникнути конфліктів та зберегти доброзичливі відносини з колегами, партнерами та громадськістю. Кожен пост на Twitter є публічним, тому важливо враховувати потенційну аудиторію та висловлювати свої погляди так, щоб не завдавати шкоди власним міжнародним інтересам.

Основна особливість цього жанру полягає в обмеженій кількості символів у кожному повідомленні, яка становить 280 символів для одного повідомлення. Оскільки у Twitter існує ця обмеженість, дипломати повинні бути дуже лаконічними та точними у своїх повідомленнях. Вони використовують скорочення та акроніми для економії місця та ретельно добирають слова. Важливо, щоб їхні повідомлення були зрозумілими та не залишали можливостей для двозначного трактування.

Розглянемо Tweet Домініка Рааба, колишнього міністра закордонних справ Великої Британії: “Delighted to welcome our European friends and partners today for productive discussions on shared challenges and opportunities. GB EU #UK #EU #Diplomacy” [8].

У цьому «твіті» дипломат висловлює радість від зустрічі з європейськими друзями й партнерами, називає обговорення продуктивним та використовує хештеги для зазначення важливих тем та спільних цілей між Великою Британією та Європейським Союзом.

Tweet від Антоні Тонер, колишнього речника Державного департаменту США, виражає вдячність за можливість зустрічі з союзниками та підкреслює зобов’язання Сполучених Штатів спільно працювати над подоланням глобальних викликів та сприяти міцним дипломатичним зв’язкам:

“Grateful for the opportunity to meet with our allies today. The United States remains committed to working together on global challenges and fostering strong diplomatic ties. us   #Diplomacy #Allies” [8]. Залучено хештеги для зазначення важливих аспектів дипломатії та співпраці з союзниками.

Оскільки Twitter використовується для миттєвого спілкування, невербальні елементи обмежені. Однак фотографії, графіка, та інші візуальні елементи можуть підкреслити або доповнити вербальні повідомлення. Дипломати часто додають фотографії зустрічей, подій, чи документів, щоб підкреслити важливість своїх повідомлень.

Наприклад, фото від представника Великої Британії в ООН Фергуса Екерслі. До «твіта» додано фотографію, на якій його автор спілкується з колегами з інших країн на зустрічі в ООН [8]. Усмішка на обличчі та привітний жест руки підкреслюють доброзичливий характер дипломатичних відносин.

Висновки. Таким чином, ми дійшли висновку, що сучасний дипломатичний дискурс відрізняється від традиційного способами виразності та ввічливості. У традиційних жанрах, таких як договори, промови й листування, необхідним є високий рівень формальності та офіційності у вербальному вираженні. Це передбачає використання офіційної мови та уникнення амбівалентних висловлень.

У сучасних жанрах, зокрема таких, як соціальні медіа, виразність та ввічливість можуть виражатися менш формально. Дипломати можуть використовувати більше неформальних мовних засобів, таких як скорочення, специфічна лексика, гумор та інші елементи, що наближають спілкування до аудиторії. Однак рівень ввічливості все ще залежить від контексту.

У сучасних медіа велика увага приділяється візуальному змісту. Фотографії, відео та інші наочні елементи доповнюють вербальні повідомлення і можуть підсилювати виразність та ввічливість повідомлення. Крім того, у соціальних медіа дипломати можуть користуватися спрощеною мовною формою, що дозволяє висловити ідеї більш доступно та легко. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в подальшому аналізі впливу сучасних засобів комунікації на дипломатичний дискурс.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Карпчук Н.П. Дипломатичне листування як засіб міжнародної комунікації. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2008. № 6. С. 17–20.
2. Кащишин Н. Особливості дискурсу та терміносистеми англomовних дипломатичних документів. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Філологічні науки»*. 2009. Вип. 81(2). С. 312–316. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2009_81\(2\)_79](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2009_81(2)_79) (дата звернення: 10.10.2023).

3. Кащишин Н.Є., Іващишин О.М. Реалізація стратегій ввічливості в англomовному дипломатичному дискурсі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. 2020. Т. 31(70). № 3(1). Ч. 1. С. 125–129. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_filol_2020_31\(70\)_3\(1\)__24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_filol_2020_31(70)_3(1)__24) (дата звернення: 10.10.2023).
4. Forceville C., Urios-Aparisi E. *Multimodal Metaphor*. Berlin : Mouton de Gruyter, 2009. 470 p.
5. Kress G., Van Leeuwen T. *Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. London : Routledge, 2010. 212 p.
6. President Biden Delivers Remarks Before the 78th Session of the United Nations General Assembly. URL: <https://gadebate.un.org/en/78/united-states-america> 3 (дата звернення: 05.10.2023).
7. DCPD-201600699 – Directive on United States-Cuba Normalization. Office of the Federal Register, National Archives and Records Administration. 2016. URL: <https://www.govinfo.gov/app/details/DCPD-201600699> (дата звернення: 05.10.2023).
8. *Twiplomacy Study*. Geneva, 2018. URL: <https://rb.gy/55ceu> (дата звернення: 05.10.2023).